

مقدمه

اگر پس از احداث باغ میوه، نهال‌های کاشته شده به حالت طبیعی خود رها شوند و هیچ دخالتی در رشد و شاخه‌بندی طبیعی آن‌ها صورت نگیرد، شاخه‌های مزاحم و پر پیچ و خم در داخل تاج درخت رشد کرده و به دلیل متراکم شدن تاج درخت و سایه‌اندازی شاخه‌های بالایی هیچ نوری به قسمت‌های وسط و پایین درخت نخواهد رسید. در چنین شرایطی شاخه‌ها به تدریج خشک شده و از بین می‌روند. باردهی درخت نیز محدود گشته و میزان محصول و کیفیت آن پایین خواهد آمد. علاوه بر این، مشکل سال‌آوری و تناوب باردهی نیز بروز می‌کند، به طوری که درخت در یک سال میوه‌های زیاد و ریز تولید کرده و در سال بعد تولید ناچیزی خواهد داشت و یا بدون بار خواهد بود.

تربیت نهال

تربیت و فرمدهی بر روی نهال‌های جوان یک تا سه ساله انجام می‌شود. هدف از این نوع هرس ایجاد شکل و چهارچوب مناسب با توجه به طبیعت گیاه است که بتواند عملکرد و کیفیت مناسبی را در آینده داشته باشد. در هرس فرمدهی ابتدا نهال از ارتفاع مناسب سربرداری می‌شود. در سال بعد از بین شاخه‌های تولید شده، تعدادی انتخاب و حفظ می‌شوند و بقیه به طور کامل حذف خواهند شد. در صورتی که نهال خریداری شده دارای شاخه‌های جانبی مناسبی بود، نیازی به سربرداری ندارد. شاخه‌هایی که انتخاب و حفظ می‌شوند، باید در قسمت‌های مناسبی از تنه اصلی قرار گرفته باشند. شاخه‌ها می‌بایست نسبت به یکدیگر دارای تقارن، دارای زاویه و فاصله مناسبی از هم دیگر و از تنه اصلی داشته باشند.

روش‌های تربیت نهال

شکل هرمی: در این روش عملاً سربرداری انجام نمی‌شود. سه تا پنج شاخه جانبی را که در جهات مختلف درخت باشد، انتخاب و از یک سوم انتهایی قطع می‌شوند. بعدها این شاخه‌ها بازوهای اصلی درخت را تشکیل می‌دهند. در سال‌های بعد نیز هرس تنها به حذف شاخه‌های فرعی اضافی و شاخه‌های پایین تنه محدود می‌شود.

این روش عمدتاً برای درختان زینتی و غیر مثمر مانند چنار و تبریزی به کار می‌رود. درختان تربیت شده دارای ارتفاع نسبتاً زیاد هستند، لذا برای درختان میوه که روی پایه‌های بذری پیوند شده‌اند، مناسب نیست.

تربیت نهال

PTMP/SK/R&D/A/ Pruning trees01 /19062022

زیرا ارتفاع زیاد درخت عملیات باغبانی را مشکل می‌کند، ولی وقتی ارقام روی پایه‌های پاکوتاه پیوند شده باشند، می‌توان از این روش برای تربیت درخت استفاده کرد، زیرا درختان پیوند شده روی پایه‌های پاکوتاه ارتفاع زیادی پیدا نمی‌کنند. به عنوان مثال فرم تربیت هرمی برای درختان سیب و گلابی پیوند شده روی پایه‌های پاکوتاه به کار می‌رود.

فرم اسپیندل که مشابه این روش است برای درختان میوه دانه‌دار (سیب و گلابی) و هسته‌دار (گیلاس و آلو) مناسب است. تفاوت فرم اسپیندل با روش هرمی در این است که در فرم اسپیندل به درخت اجازه داده نمی‌شود که از ارتفاع مشخصی (معمولاً ارتفاع سه متر) بلندتر شود و هر سال رشد آن کنترل می‌شود. به این منظور، شاخه مرکزی از کنار شاخه‌ای ضعیف هرس می‌شود تا ارتفاع درخت کنترل شود.

شکل شلجمی: این شکل بیشتر در میوه‌کاری و برای محدود کردن ارتفاع درخت و گسترده نمودن تاج آن در درختانی مانند گلابی، بعضی از انواع سیب مانند رد دلپیشز، همچنین در زردآلو، آلو، بادام، گردو، خرما، پسته و غیره به کار می‌رود. در این روش نهال پس از اینکه از ارتفاع ۶۰ تا ۷۰ سانتی‌متر سربرداری شد، در سال بعد تولید تعدادی شاخه فرعی می‌کند که در زمستان تعدادی از آنها را که از رشد چند جوانه بالایی حاصل شده و زاویه بسته و رشد عمودی دارند حذف و از بین بقیه سه تا پنج شاخه را که با تنه زاویه نزدیک ۴۵ تا ۶۰ درجه داشته و در اطراف تنه اصلی واقع شده و با یکدیگر ۲۰ تا ۳۰ سانتی‌متر فاصله عمودی داشته باشند به عنوان شاخه‌های اصلی درخت آینده انتخاب کرده و بقیه از ته قطع می‌شوند.

در این شکل تربیت هیچ شاخه‌ای مداوماً حالت پیشاهنگ به خود نخواهد گرفت و به مجرد اینکه شاخه‌ای بر دیگران مسلط و قطر آن در محل اتصال به محور مرکزی از یک‌دوم محور مرکزی بیشتر شد، باید آن شاخه را قطع و نقش پیش‌آهنگ را به شاخه دیگری واگذار کرد. این طرز تربیت باعث می‌شود که درخت در تمام جوانب خود دارای شاخه‌های قوی شود و شاخه‌ها بتوانند محصول زیادی تولید کرده در برابر وزن آن و نیز فشارهای خارجی به راحتی مقاومت کنند.

بهتر است پس از هرس به کمک شاخه‌های هرس شده، زاویه شاخه‌ها را که بعداً اسکلت اصلی گیاه را تشکیل می‌دهند، باز نمود. باز کردن زاویه شاخه‌ها، هم منجر به تسریع باردهی شده و هم باعث می‌شود شاخه در برابر محصول زیاد سال‌های بعد مقاومت کرده و نشکنند.

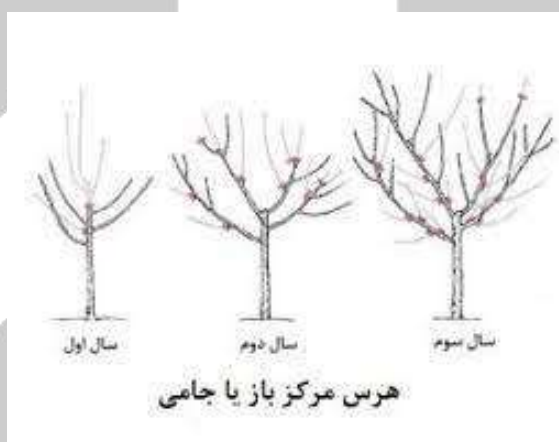
تربیت نهال

PTMP/SK/R&D/A Pruning trees01 /19062022

همچنین برای باز کردن زاویه شاخه می‌توان چوب‌های ۳۰ تا ۴۰ سانتی‌متری را در اطراف درخت داخل خاک فرو نمود و شاخه‌ایی که باید زاویه بازتری پیدا کند به کمک نخ به آن چوب بست.

شکل جامی (مرکز باز): در این فرم تربیت به هیچ شاخه‌ایی اجازه داده نمی‌شود که حالت پیش‌آهنگ به خود بگیرد. سربرداری از ارتفاع ۷۵ تا ۱۰۰ سانتی‌متری انجام می‌شود و سه تا پنج شاخه اصلی با فاصله ۱۰ تا ۱۵ سانتی‌متر از یکدیگر نگه داشته می‌شود.

شکل ۱- هرس مرکز باز یا جامی

شاخه‌های اصلی پس از این که رشد کردند و قطور شدند فواصل بین را پر خواهند کرد و چنین به نظر خواهند آمد که همگی از انتهای تنه منشعب شده‌اند. هدف از این روش تربیت، داشتن درختان با تاج پهن می‌باشد که مرکز آن باز است. یک تنه کوتاه به ارتفاع حدود ۵۰ سانتی‌متر و تعداد ۳ تا ۵ شاخه که از مرکز درخت منشاء می‌گیرند، شکل کلی درختان را ایجاد می‌کنند. این سیستم تربیت مناسب درختان سیب نیست.

شکل جامی بیشتر برای هلو و آلوئی ژاپنی و گاهی اوقات برای بعضی از ارقام بادام بکار می‌رود. با این حال به دلیل باز بودن مرکز تاج، مقدار محصول در هر درخت کمتر از سایر سیستم‌ها خواهد بود. حسن این شکل باز بودن قسمت مرکزی تاج و نفوذ نور کافی به داخل آن می‌باشد. مهمترین عیب این روش آن است که محل اتصال شاخه‌های اصلی به تنه به دلیل تراکم آن‌ها نسبتاً ضعیف است و همیشه این خطر وجود دارد که در اثر وزن میوه و فشار ناشی از برف و یخ زمستانه، تنه یک یا چند شکاف از وسط بر دارد و درخت از بین برود. به طور کلی در زمان هرس برش‌ها باید به درستی انجام شوند و برش‌های بزرگ باید با چسب باغبانی پوشانده

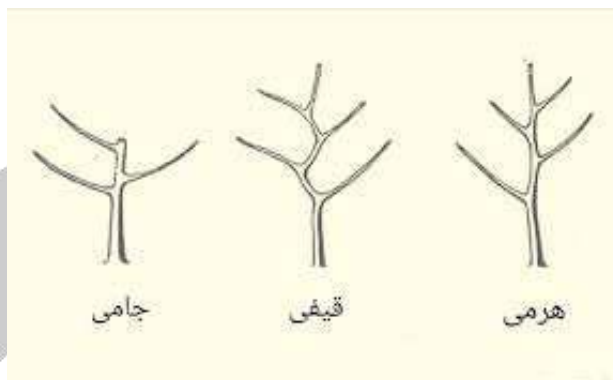

تربیت نهال

PTMP/SK/R&D/A/ Pruning trees01 /19062022

شوند. لازم به ذکر است که این روش تربیت برای مناطقی که نور کمی دارند قابل توصیه است، زیرا در مناطق مرتفع و در شرایط با نور زیاد، درخت دچار آفتاب سوختگی می شود.

شکل ۲- انواع روش های تربیت نهال

منبع

تاتاری، مریم؛ رهنما، محمود. (۱۳۹۵). تربیت و هرس درختان میوه. اصفهان: سازمان جهاد کشاورزی استان اصفهان

